

heille, jotka ovat kiinnostuneet päihdekuntoutuksesta ja sen historiasta, potilastyön aikaisemmista käytännöistä ja kokevat päätesanojen sitaatin inspiroivaksi. Teos herättelee myös pohtimaan, kenet huumekeyksymyksissä nähdään asiantuntijoina, millä perusteilla ja ennen kaikkea - ketä kuunnellaan asiantuntijoina päätöksiä tehdessä.

Mika Tsupari

Työtä tekevät opiskelijasiirtolaiset ja ajalliset rajat

Olivia Maury: *Punctuated Lives: Student-Migrant Workers' Encounters with the Temporal Border Regime*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2021, 123 s.
ISBN 978-951-51-7014-9

Miten oleskelulupa ja laillinen asema vaikuttavat Suomessa asuvien ulkomaalaisten opiskelijoiden jokapäiväiseen elämään? Mitä merkitystä oleskelulupakategorialla on ulkomaalaisen opiskelijan työnannon kannalta? Muun muassa näitä kysymyksiä avaa Olivia Mauryn väitöskirja, jonka tutkimuskohteena ovat rajat ja EU/ETA-alueen ulkopuolelta Suomeen tulleet opiskelijat. Toisin

kuin useimmiten ulkomaalaisista opiskelijoista puhuttaessa, tutkimuksen keskiössä eivät ole kansainvälisyys tai kouutus. Tarkastelun lähtökohtana on opiskelijasiirtolaisen tilapäinen, vuosittain uusittava oleskelulupa, joka edellyttää opintojen riittävän etenemisen lisäksi yksityistä sairastuvakuutusta ja riittäviä tuloja samalla, kun oikeus työntekoon on rajoitettu 25 viikkotuntiin¹. Teos tarkastelee suomalaista oleskelulupajärjestelmää eurooppalaisen rajajärjestelmän paikallisena ilmentymänä ja paneutuu etenkin rajojen ajallisiin seurauksiin ja merkityksiin siirtolaisten elämässä. Kirja piirtää opiskelijasiirtolaisuudesta hyvin toisenlaista kuvaa kuin mitä ovat "kansainvälisiin osajiin" liitetyt mielikuvat etuoikeutetuista ja varakkaista eliittisiirtolaista.

Väitöskirja koostuu viidestä tutkimusartikkelista ja yhteenveto-osioista. Ensimmäisessä artikkelissa Maury hahmottelee opiskelija-siirtolais-työntekijän (*student-migrant-worker*) figuurin. Artikkelin osoittaa kuinka hallinnolliset rajat opiskelijan

1 Lainsäädäntöä muutettiin vuonna 2022 korkeakouluopiskelijoiden osalta niin, että lupa myönnetään koko opintojen ajalle, toimeentulo tarkistetaan ensimmäisen vuoden osalta ja työtä saa tehdä 30 tuntia viikossa.

ja työntekijän kategorioiden välillä hämärtyvät opiskelijasiirtolaisen arjessa, kun luvan uusimiseen vaadittavat tulot ohjaavat opiskelijoita työskentelemään prekaareissa olosuhteissa usein matalapalkkaisella palvelusektorilla. Toinen artikkeli tarkastelee ristiriitaa "kansainvälinen huippuosaja" -retoriikan ja opiskelijasiirtolaisten eletyn elämän välillä. Artikkelin erittelee erottelevan sisällyttämisen mekanismeja, joiden kautta opiskelijasiirtolaisia valikoivasti sekä sisällytetään kansalliseen ja työmarkkinoiden tilaan että suljetaan niiden ulkopuolelle. Kolmannessa artikkelissaan Maury pureutuu opiskelijasiirtolaisten tekemään palkattomaan työhön kolmella työelämän kentällä: nollatuntisopimuksilla henkilöstövuokrausyrityksissä, alustatalouden pakkoyrittäjinä ja tietointensivistien startupien harjoittelijoina. Neljäs artikkeli paneutuu rajajärjestelmän ajallisuuteen analysoiden sekä lupakategoriaan sisältyviä että sen tuottamia aikarajoja. Opiskelijasiirtolaisten eletty aika rakentuu luvan uusimisen rytmittäviksi, vuoden mittaisiksi projekteiksi, mikä vaatii jatkuvaa tasapainoteltua opintojen, työn (tai useiden töiden) ja usein olemattomaksi kutistuvan vapaa-ajan välillä. Viides artikkeli keskittyy siirtolaisten toimijuuteen analysoimalla strategiota, joita opiskelijasiirtolaiset hyödyn-

tävät varmistaa laillisen maassaolonsa. Yhdessä artikkeleita argumentoivat, että maahanmuuttopolitiikka oleskelulupajärjestelmän muodossa tuottaa opiskelijasiirtolaisista joustavaa työvoimaa nykykapitalismin tarpeisiin. Vaikka kaikki viisi artikkelia eivät teoksen ydinteessin kannalta ole välttämättömiä, ne vahvistavat sitä valaisemalla rajapolitiikan ja työmarkkinoiden välisiä kytköksiä eri näkökulmista painottaen ajallisuuden, erojen ja hierarkioiden sekä siirtolaisten subjektiivisen toimijuuden merkityksiä.

Kirjan kantavana ajatuksena on kriittisen siirtolaisuuden tutkimuksen näkemys rajojen keskeisestä merkityksestä nykykapitalismissa. Maury yhdisteleekin ansiokkaasti sekä siirtolaisuuden hallintaa ja rajoja että työvoiman tuotantoa ja prekarisaatiota koskevia tutkimuskeskusteluja. Eri teoria-perinteet tuodaan kirjassa keskusteltaviksi tutkimustehtävän kannalta relevantilla tavalla: foucault'laista hallinnallisuutta ja vastarintaa sekä marxilaisia käsityksiä pääomasta ja työvoimasta lähestytään nimenomaan kriittisen siirtolaisuudentutkimuksen näkökulmasta. Teos osoittaa, että rajat ovat stabiileja maantieteellisiä valtiorajoja laajempia, ihmisten elettyyn arkeen ja aikaan tunkeutuvia sekä sosiaalisesti ja paikallisesti tuotettuja. Ka-

pitalismi puolestaan ei ole vain taloudellinen järjestelmä; se tuottaa myös elämänmuotoja ja subjekteja.

Rajoihin ja kapitalismiin kietoutuvat monenlaisten hierarkiat, ja Maury sisällyttääkin analyysiinsä vaihtelevasti erilaisia yhteiskunnallisia ja sosiaalisia eroja sekä niiden intersektioita. Kansalaisuuteen, kielitaitoon ja rodullistamiseen kytkeytyviä hierarkioita tarkastellaan mustan feminismin, postkolonialismin ja globaalien kolonialismin teorioiden kautta. Sosioekonomista asemaakin sivutaan. Sukupuolen ja iän merkitykset sen sijaan jäävät puuttumaan artikkeleiden analyysistä, mutta ne nostetaan esiin yhteenvedossa. Etenkin yhteenvedossa keskeiseksi tarkastelukulmaksi nousee myös siirtolaisuuden autonomian lähestymistapa (*Autonomy of Migration*), jossa liikkuvuutta rajoittavien rakenteiden ohella korostetaan siirtolaisten subjektiivisia kokemuksia, tavoitteita ja toimijuutta. Kirja asettuu osaksi siirtolaisuudentutkimuksen ajallisen käänteen inspiroimaa tutkimuskeskustelua, jossa katse käännetään tilallisuuden sijaan rajojen ajallisiin ulottuuksiin ja seurauksiin.

Tutkimuksen pääaineistona ovat opiskelijasiirtolaisten laadulliset haastattelut. Valinta on luonteva tutkimusasetel-

massa, jossa siirtolaisten oma tieto ja kokemus arjestaan asettuu hallinnon tuottamaa tietoa vastaan. Aineisto antaa mahdollisuuden tutkia vaikutuksia, joita rajapolitiikalla on jokapäiväisessä elämässä sekä sitä, miten siirtolaiset itse lupabyrokratian vaateisiin vastaavat. Analyysimenetelmän kuvaus on sekä artikkelissa että yhteenvedossa melko niukkaa, mutta itse analyysissä empirian ja teorian välinen vuoropuhelu on ansiokasta, ja kirjoittajan tekemät tulkinnat avautuvat lukijalle hyvin.

Teoksen keskeinen ansio on – rajan ja kapitalismin kytkösten kuvaamisen lisäksi – erilaisten siirtolaisuuteen ja työelämään liittyvien dikotomioiden purkaminen. Maury osoittaa, kuinka maahanmuuton hallinnolliset kategoriat, jotka julkisessa keskustelussa ja osin tutkimuskentälläkin otetaan usein annettuina, luonnollisina ja selvärajaisina, eivät vastaa ihmisten elettyjä todellisuuksia. Siirtolaisia tarkastellaan usein esimerkiksi joko ulkomaisena työvoimana tai kansainvälisinä opiskelijoina, vaikka samat ihmiset sekä työskentelevät että opiskelevat. Monet vaihtavat statustaan lupakategoriasta toiseen. Kirja purkaa politiikkapuheessa ja siirtolaisuuden hallinnassa yleistä "kategoriafetisismiä" (Crawley & Skleparis 2018, *JEMS*), joka näkyy

tälläkin hetkellä suomalaisessa keskustelussa "työperäisistä maahanmuuttajista", jotka mielletään erillisiksi muista lupakategorioiden mukaan nimetyistä ryhmistä. Samalla teos tuo esiin niitä kokemuksia, joita liittyy nimenomaan opiskelijan lupastatuksella elämiseen. Teos tarkentaa kuvaa siitä, kuinka siirtolaisia ei täysin suljeta ulos kansallisesta tilasta eikä myöskään sisällytetä siihen kokonaisvaltaisesti. Yhtäältä heillä on pääsy tietyille alueille (kuten työmarkkinoille) mutta ei toisille (kuten sosiaaliturvaan) ja toisaalta rajat eivät ole kaikille samat, vaan ne erottelevat ihmisten oikeuksia ja osallisuuden mahdollisuuksia esimerkiksi kansallisuuden, varallisuuden tai maahantuloosyn perusteella. Työelämän suhteen teos puolestaan osoittaa, kuinka palkaton työ kietoutuu yhteen palkkatyön kanssa ja kuinka samat opiskelijasiirtolaiset tekevät sekä matalapalkkaiset suorittavaa työtä lupaehtojen täyttämiseksi että kognitiivista aivotyötä oman alansa työkokemuksen kartuttamiseksi.

Kirjan aihe on erittäin ajankohdainen aikana, jolloin Suomessa muiden länsimaiden tavoin keskustellaan kuumeisesti ulkomaisen työvoiman tarpeesta huoltosuhteen korjaamiseksi, muuttuva työelämä tuottaa yhä uusia prekaarisuuden muotoja ja opiskelijasiirtolaisten määrä

kasvaa. Tutkimus osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun tuomalla päivänvaloon keskustelun aukkoja ja ristiriitoja. Mauryn mukaan "kilpailu osavista työntekijöistä ja tarve houkutella korkeasti koulutettua työvoimaa ulkomailta näyttäytyy haastatteluaineiston valossa harhaanjohtavana tavoitteena. Suomessa on jo paljon ulkomaalaisia opiskelijoita ja sekä suomalaisista että ulkomaisista korkeakoulusta valmistuneita, mutta monet heistä työskentelevät prekaareissa olosuhteissa" (AII s. 346). Näin ollen teos haastaa oletuksen siirtolaisen lineaarisesti etenevästä polusta opiskelujen kautta kohti hyväpalkkaista korkeakoulutusta vaativaa työtä ja kansalaisuutta. Samalla kun politiikkapuheessa haikaillaan korkeakoulutettujen "huippuosaaajien" perään, tuotetaan lupakäytännöllä yhdessä muiden hierarkioiden ja rasististen rakenteiden kanssa edullista, joustavaa työvoimaa.

Kirjassa näkyy kirjoittajan vahva perehtyneisyys tutkimusaiheeseen ja tinkimätön sitoutuneisuus tutkittavana olevien ilmiöiden tarkasteluun. Teoksen avoin kritiikki sekä rajajärjestelmää että kapitalistisen (arvon)tuotannon muotoja kohtaan on huolellisesti perusteltua ja teoreettisesti vahvaa ja tiukasti aineistolähtöinen, tutkittavien kokemuksista ammentava. Kirjan ansiot

huomioon ottaen onkin ymmärrettävää, että se on palkittu Siirtolaisuusinsituutin väitöskirjapalkinnolla. Tutkimus paikantuu sekä muuttoliikkeiden että työn sosiologiaan ja kirjaa voikin suositella kaikille rajoista, siirtolaisuudesta ja työelämästä kiinnostuneille. Myös päättäjien soisi tutustuvan teokseen.

Martta Myllylä